

Dikahare

Na ke ka moo Afrika Borwa e Amohelang batho ka teng?
(Leqephe la 1 la ET)

Leqephe la 2

Ka moo ba fihlang ka teng
(Maqephe a 2-3 a ET)

Maqephe a 3-4

Ba kwallwa ka mokgwa o seng Molaong, Setsi sa ho Kwalla ba Tshwerweng sa Musina
(Maqephe a ET a 4-7)

Maqephe a 5-8

Ba emetse Ditokelo
(Maqephe a 8-9 a ET)

Maqephe a 9-10

Tshitiso ya Kalafo,
Maqephe a 10-11 a ET

Maqephe a 11-12

Phihlelo ya tlhokomelo ya bophelo
(Leqephe la 12 la ET)

Leqephe la 13

Ho qeta Lehloyo la Matswantle Hara Baahi ba habo Rona
(Leqephe la 24 la ET)

Leqephe la 14

Na ke ka moo Afrika Borwa e Amohelang batho ka teng?

Tokelo ya ho phela le ho ba le seriti ke tsona metheo ya Molao wa Motheo wa Afrika Borwa. Molao wa Motheo o tiisetse tokelo ya e mong le e mong ya ho fihlela tlhokomelo ya bophelo.

Mona Afrika Borwa batho ba falletseng teng ho tswa dinaheng tse ding ba hanelwa ka ditokelo tsa botho le tokoloho. Ba phela ba sa bolokeha maphelong a bona ohle mme ba teana le merusu le ho tshwarwa ba kwallwe ka mokgwa o seng molaong. Ha ba na mokgwa o lekaneng wa ho fihlela tlhokomelo ya bophelo kapa tshehetso kahisanong. Hara baahi ba habo rona, ba teana le lehloyo le lebisitsweng ho matswantle le kgethollo.

Mathata a dipolotiki le a moruo mane Zimbabwe a ya a ntse mpefala le ho feta. Ha batho ba Zimbabwe ba bolawa ke tlala hape ba hlekefetswa le ho tshabiswa, Mopresidente Mbeki yena o kgethile ho kgutsa feela. O hlolehile ho bua kgahlanong le puso e thata ya Robert Mugabe. Jwalo ka ha Equal Treatment e ne e ilo hatiswa, sephetho sa dikgetho tse sa lokolohang hae tse nang le leeme tsa Zimbabwe se ne se ntse se eso hlake.

Letsatsi le leng le le leng batho ba baleha Zimbabwe ho ya dinaheng tsa boahisani tse jwalo ka Afrika Borwa. Ke bonyane miliyone ya batho ba Zimbabwe ba ntseng ba leka ho tla iphedisa mona. Mmuso wa rona o hloleha ho ho sireletsa ditokelo tsa bafalli, ho sa natswe hore ba tswa Zimbabwe, Congo, Somalia, Mocambique kapa dinaheng tse ding tsa Afrika.

Re hlahisitse phatlalatso ena e ikgethang e mabapi le bafalli, haholoholo ba tswang Zimbabwe, hobane ha re kgone ho dula re kgutsitse ha ho ntse o etsahala ketso tsena tse tshabehang mane Zimbabwe mme le ha batho ba hlahang dinaheng tse ding tsa matjhabeng a mang ba leng mona Afrika Borwa ba hanelwa ka ditokelo tsa bona tsa motheo.

E saenwe ke:

Regis Mtutu
Mohokahanyi wa Matjhaba wa TAC hape e le Moahi wa naha ya Zimbabwe

Ka moo ba fihlang ka teng

Ka Adam Malapa le Jessica Kiddle

Diketekete tsa batho ba hlahang dinaheng tsa matjhabeng ba fihla mona Afrika Borwa kgwedi e nngwe le e nngwe. Bao ba nang le diphasepoto le ditokomane tse nepahetseng ba kena ka tsela e molaong madibohong. Ntle le ditokomane tsena, ba bangata ba kgetha ho tshela ka mokgwa o seng molaong. Hona ho ka kenyelletsa ho tshela difenseng tse kgaotsweng tsa meeding, ka ho baleha balebedi ba meeding, ka ho ntsha tjojjo ho bahlanka ba moeding kapa ba fete maqulwaneng a dinokwane meeding.

Bongata ba bafalli jwale ba kenang Afrika Borwa ke ba Zimbabwe. Hona ho bakwa ke mathata a tsa dipolotiki a renang moo. Palo e ngata ya bona hape e fihla e tswa DRC, Somalia, Mocambique, Kenya le dinaheng tse ding tsa Afrika.

Empa ke ka baka lang batho ba bangata ha kaana ba nka monyetla o ka bang kotsi wa ho tshela moedi ka mokgwa o seng molaong?

- Ho fumana ditokomane tse nepahetseng mane Zimbabwe ho boima haholo. Batho ba Zimbabwe ba batlang ho tla dula le ho sebetsa mona Afrika Borwa ba hloka phasepoto. Ho se ho le boima haholo jwale ho fumana phasepoto mane Zimbabwe. Ofisi ya ngodiso ya batho e se e emisitse ka ho fana ka tse ntjha. Bakeng sa bao ba nang le diphasepoto, ho fumana visa ya ho eta kapa ya mosebetsi ho ja tjhelete e hodimo haholo hape ho nka le nako e telele. Hape bafalli ba lokela ho fihlela maemo a itseng a jwalo ka ho ba le bokgoni bo ikgethang kapa ho bontsha hore o fumane mosebetsi. Bakeng sa batho ba bangata, ho fumana mosebetsi mona Afrika Borwa pele motho a ka fihla ka hara naha ha se ntho e bonolo.

Ho a kgonahala ho kena madibohono ka tsela e molaong jwalo ka mophaphathehi. Mophaphathehi ke motho ya hloriswang, kapa ya tshabang ho hloriswa naheng ya habo. Ka tlasa molao wa matjhaba baphaphathehi ba ka fihla mona Afrika Borwa e be ba etsa kopo ya ho ba batshabedi. Ha a fihla ledibohong, motho ya tswang dinaheng tsa matjhabeng o lokela ho bolella mohlanka wa ledibohong hore ke mophaphathehi.

Ka ho ya la Molao wa Baphaphathehi wa 1998, mohlanka wa ledibohong o lokela ho neha motho phemiti ya 'Karolo ya 23' e mo nehang matsatsi a 14 a ho ya fihla Ofising ya Kamohelo ya Baphaphathehi. Batho ba fumanang phemiti ena ka katleho ba fihla madibohong ba seba na le tsebo e ntle ya tsebetso ya bona ya kopo ya bophaphathehi. Ha se batho bohle ba balehelang Afrika Borwa ba tsebang ditlhoko tsa ho fumana boemo ba bophaphathehi. Hwa bohlokwa ke hore, Molao wa Bophaphathehi o bolela hore batho

ba keneng ka hara naha ka tsela e seng molaong ba ka nna ba etsa kopo ya boemo ba bophaphathehi Diofisng tse ka hara naha tsa Kamohelo ya Baphaphathehi.

Bafalli ba bangata ba maZimbabwe ba bolela ha ba tshaba ho tshela moedi ka mokgwa o molaong. Ba nahana hore e ka nna ba ho na le mapolesa a Zimbabwe moeding a tla ba thibela ho tshela. Ka lehlakoreng la Afrika Borwa bahlanka hangata ba ba hanela ho kena kapa ba batla tjojo.

Tsena tsohle di baka hore batho ba qetelle ba kene ka tsela e seng molaong. Ho tshela moedi ka mokgwa ona ho etsa hore ba be dikotsing tsa ho hlekefetswa mmeleng le ka thobalano, ho tshwarwa ka tsela e sa lokang le ho kwallwa ka mokgwa o seng molaong.

Motjha wa moZimbabwe, Phillip, o bua le ba Equal Treatment ka mokgwa oo a ileng a tshela moedi ho kena Afrika Borwa

"Ke ile ka ba le bodutu ha ke ne ke ntse ke dutse lapeng ke sa etse letho, ke ne ke se na moo ke fumanang tjhelete, ke sa tsebe hore ke ye hokae ka mora ho qeta sekolo se phahameng. Motswalle wa ka o ne a na le monahano wa ho tshela moedi ho tla fumana bophelo bo botle ka mona Afrika Borwa. Ke moo le nna ke ileng ka qetella ke entse jwalo."

Phillip o ile a tshela ka 2006. "Ke ne ke tshwere feela 10 000 *Zimbabwean Dollars* ho nna," ke yena eo. "Tjhelete eo e ile ya etsa hore ke fihle moeding wa Beitbridge feela. Ke ile ka fella moo ke sa tsebe hore ke tswele pele jwang."

O ile a etsa qeto ya ho tshela ka tsela e seng molaong, a se na phasepoto. Yena le motswalle wa hae ba ile ba tsamaya ka thoko ho fense ya moedi ho fihlela ba fumana moo ba tla tshela teng. Ba ile ba futuhelwa le ho otlwa ke banna ba bane ba neng ba le karolo ya lequlwana la moo moeding. "Bona ba ne ba nahana hore re na le tjhelete empa re ne re se na letho. Ba ile ba nyahama haholo mme ba qetella ba ntlhabile letsohong."

Maguma-Gumas ke lebitso le leng leo e seng la nnete le fuweng maqulwana ana a meeding ba tsamayang haufi le madiboho ba utswetsa bafalli ha ba tla mona ka tsela e seng molaong. Bafalli re maqulwana ana hangata a sebedisa dikgoka. Ba boletse hape ha ho sbediswa dikgoka kgahlanong le bona ke mapolesa, bahlanka ba sebetsang ka bafalli le masole.

Phillip o re a ke ke a pheta a lebala maqulwana ao a meeding. O ntse a tswela pele ho tshela moedi ka tsela e seng molaong. O ya Zimbabwe hangata ka ho ya ka moo a ka kgonang ho ya fa ba lelapa la hae tjhelete le dijo. Na o a tshaba ho hlajwa le ho otlwa hape moo moeding? "Ee," ke yena eo, "empa ke ithutile maqiti a teng ha ke tshela."

*Eo e seng lebitso la hae la nnete

Tshebediso ya mantswe a nepahetseng bakeng sa ho hlalosa batho ba tswang dinaheng tse ding

Bakeng sa phatlalatso ena re tla nka dihora tse mmalwa re leka ho ho etsa qeto ka tsela e ntle ka ho fetisisa ya ho hlalosa batho ba tswang dinaheng tse ding ba phelang mona Afrika Borwa ka tsela e sa ba kgetholleng hape e ba hlomphang. Ho na le ditsela tse ngata tse sa batleheng tsa ho hlalosa batho ba tswang dinaheng tsa matjhaba. Re tshepa hore hoo re lekile ho o qoba.

Mofalli kapa Moahi wa Matjhabeng

Enwa ke motho ya phelang ka ntle ho naha ya habo.

Mofalli ya se nang ditokomane

Ke motho ya leng Afrika Borwa ya se nang ditokomane tsa molao tse hlokehang hore a be ka hara naha

Mophaphathehi

Mophaphathehi ke motho ya fuweng boemo ba bophaphathehi ke ba Lefapha la Ditaba tsa Lehae boemo ba bophaphathehi hobane bophelo ba motho eo bo le kotsing naheng ya ha habo. Batho ba tshwanelehang ho fumana boemo ba bophaphathehi ba lokela ho bontsha bopaki ba hore ha ba kgone ho kgutlela lapeng hobane ba tlilo hloriswaboemo ba bophaphathehi. Tlhoriso e etsahala ha batho ba tshwarwa ka tsela e se nang toka mme ba kgethollwa ka baka la borabe, bodumedi kapa tumelo ya bona ya tsa dipolotiki.

Ya batlang tshireletso

ke motho ya entseng kopo ya boemo ba bophaphathehi mona Afrika Borwa empa kopo ya hae e eso ka e phethahala. Batho ba bangata Afrika Borwa ho tla batla tshireletso ka ha ho na le tieho Lefapheng la Ditaba tsa Lehae ya ho sebetsa dikopo tseo tsa boemo ba bophaphathehi boemo ba bophaphathehi. Batho ba kopang tshireletso ba emetseng hore ho etswe qeto ka boemo ba bona, ba na le tokelo ya ho sebetsa, ho ithuta le ho fumana tlhokomelo ya bophelo.

Mapolesa a lekola ditokomane ka nako eo a neng a futuhetse Hillbrow

Bafalli ba iswa Ditsing tsa ho Kwalla Bafalli ha ba ka tshwarwa ke mapolesa bahlanka ba hlokometseng bafalli ba se nang ditokomane tse tshwanetseng. Ho na le ditsi tse pedi tseo ho kwalwang batshwaruwa ho tsona mona Afrika Borwa. Se seholo ka ho fetisisa ke Lindela. Yona e tsamaiswa ke khampani ya poraefete e bitswang Bosasa ka tlasa taolo ya Lefapha la Ditaba tsa Lehae. Ho bile le menyenyetsi dikoranteng, ya hore Bosasa ena ke ya Lliki ya Bomme ya ANC. Se seng sona se mane haufi le moedi wa Zimbabwe, Musina. Ho lekanyetswa hore ke batho ba Zimbabwe ba ka bang 20,000 ba ba kgutlisetswang hae kgwedi le kgwedi ho tswa ditsing tsena.

Ho tlalehilwe ditlolo tse ngata tsa ditokelo tsa botho ditsing tsena. Ditsi tsa ho Kwalla Bafalli mona Afrika Borwa di hloleha ho latela maemo a amohelehileng a matjhaba a ditokelo tsa botho kapa tshireletso e tiisetwang ke Molao wa rona wa Motheo ho kenyelletswa le ditokelo tsa ho hlomphuwa, ho ba le sephiri le ho fihlela ditshebeletso tsa molao.

Lindela ke setsi se seholo ka ho fetisisa sa bafalli mona ka hara naha. Se ka ntle feela ho Johannesburg mme se na le sebaka se ka bolokang batshwaruwa ba ka bang 4,000. Setshwantsho sena se ka tlase se nkuwe ka 2001. Haesale ho tloha moo, ho bile le palo tse tlase haholo tsa batshwaruwa dilemong tse fetileng mme le ho hloka hahala ha batshwaruwa le hona ho theohile haholo. Le ha ho le jwalo, ho sa le hongata ho sa ntsaneng ho lokelwa ho ntlafatswa setsing sena.

Dibaka tseo ho kwallwang batshwaruwa ho tsona di na le menyetla e ka bang kotsi bophelong bakeng sa bafalli. Batshwaruwa ba tlaleha hore ba hlekefetswa mmeleng mme ba tshabiswa ke balebedi ba tjhankane, balebedi ba poraefete le bahlanka ba mmuso. Ho teteana le kgaello ya ho kengwa ha moya dibakeng tseo ho beha batshwaruwa kotsing ya ho kenwa ke TB. Dijo ke tsa boemo bo fokolang le maemo a bodulo a ditshila. Ha ho na tlhokomelo ya bophelo ya nako le nako bakeng sa mafu a sa foleng a jwalo ka HIV.

Batshwaruwa ba tlalehile hore ha ba kgotsofatswe ke boemo ba tlhokomelo ba tlilining ya Lindela. Dikopo tsa bona tsa ho fumana kalafo di a hanelwa ka mehla. Ha batshwaruwa ba tla le meriana ya bona ya di-*antiretroviral* (di-ARV) tlilini e ya di nka e di behe. Ha ho na ka moo ba fumanang di-ARV kapa kalafo ya TB. Bafalli ba kwalletswe ho fihlela nako e ka etsang selemo mane Lindela tlasa maemo ana. Lefapha la Ditaba tsa Lehae le Bosasa ba le boikarabelo ba ho etsa bonnete ba hore maemo a setsi a fihlela maemo a amohelehileng a hlokomelang ditokelo tsa motheo tsa botho.

EQUAL treatment

Phatlalatso ya 25 / Mmesa
2008

Magazine of the Treatment Action Campaign

Sesotho

Ka ho latela Molao wa Motheo, Molao wa Bafalli o bolela hore batho ba lokelwa ho bolellwa ditokelo tsa bona ha ba kwalletswe, ho kenyelletswa le tokelo ya ho fumana ditshebeletso tsa molao, ka puo eo ba e utlwisang ha ho kgoneha. Ka ho yaka molao batshwaruwa ba lokelwa ho kwallwa nako e ka etsang boholo ba matsatsi a 120 feela, mme a ho qetela a 90 a lokelwa ho tiisetwa ka lengolo la taelo le tswang lekgotleng la makgistrata.

Ho boima hore batshwaruwa ba fumane boemedi ba semolao boo ba bo batlang. Mane Lindela, ha ba na le tjhelete ya ho founela motswalle kapa wa lelapa, ba ka iteanya le ba Lawyers for Human Rights. Mokgatlo ona o sebetsa le batho ba kwalletsweng. Ho seng jwalo, ha ho na thuso ya semolao eo ho fanwang ka yona. Ha ho se ho entswe qeto ya ho kgutlisetsa motshwaruwa ha habo, yena o tla fuwa dipampiri tse ngotsweng ka Senyesemane. Tsena ke ditlaleho tseo batho ba reng ho ne ho buwa mashano ka tsona dipampiring tseo tsa ho ba kgutlisetsa hae.

Ka hara Lindela batshwaruwa ha ba tsebe hore ba tla kwallwa nako e kae moo. Hona ho baka bothata bo boholo ho ba bangata. Dinaheng tse ding, makgotla a dinyewe a entse qeto ya hore ho kwalla bafalli nako e telele ke kotlo e sehloho hape e sa batleheng. Jwalo ka ha batshwaruwa ba bang ba kgutlisetswa hae ka potlako ka mora ho fihla ba bang bona ba na le ho kwallwa nako e ka etsang selemo kaofela. Hona ho ka etswa tlasa mabaka a fapaneng ho kenyelletswa le diqeto tse entsweng ke Lefapha la Ditaba tsa Lehae la Afrika Borwa, kapa matlo a bongosa a dinaheng tsa matjhaba a hanang ho tiisetwa baahi ba naha tsa habo bona.

Bahlanka ba tshabisa batho ditsing tsena tseo ho kwalletsweng bafalli ho tsona. Ho bile le ditlitlebo tsa tlhekefetso ya mmeleng hape ho tswa dibakeng tsena. Mane Lindela, bahlanka ba ile ba sebedisa kgase e llisang dikeledi ho laola batshwaruwa. Mohlala, ka dinako tse ding bahlanka ba lahlela kotikoti ya kgase e llisang dikeledi ka phaposing e nang le batho ba 60 e be ba kwala lemati, be ba le bula ka mora metsotso e mmalwa e itseng.

Lehlakore la basadi la Setsi sa ho Kwalla batshwaruwa se Musina, ka Tlhakubele 2008

Setsi seo ho kwalwang batshwaruwa ho sona sa Musina se haufi le moedi wa Zimbabwe. Ke setsi se senyenyane empa se sebetsang haholo se ka bang le batho ba ka bang 500 ba kwallwang moo ka nako e itseng. Sehlopha sa tshebetso sa TAC se ile sa etela setsi sena ka Tlhakubele 2008 ho ya lekola maemo a bophelo a batho ba kgutlisetswang hae.

Setsi sena ke *warehouse* e kgolo e arotsweng ho ba dikarolo tse pedi ka fense. Ka lehlakoreng la banna, batshwaruwa ba dula le ho robala fulurung ya konkereiti e tletseng ditshila le dikokonyana. Ho nka mantle a bohale a batho. Ka ntle ho na le ntlwana e le nngwe ya boemo bo fokolang haholo. Ho ne ho na le kgonahalo e hodimo ya hore sebaka se teteane haholo hoo ho se ke keng sa ba le tsela ya ho kenya moya, mme hona ho tla baka kotsi e kgolo tikolohong eo ya ho hasana TB. Batshwariuwa ba bolela hore le dijo ha di a lekana. Ho ne ho se na mohlodi wa metsi a hlwekileng ka hara setsi. Ho ne ho se na le sesebediswa sa bongaka setsheng seo. Diambolense di bitswa ha ho na le maemo a tshohanyetso empa le tsona di nka metsotso e ka bang 45 pele di fihla. Hape ho na le bana ba kwalletsweng moo setsing seo.

“Sebaka se ne se le ditshila ho tletse ditshintshi e ka ho na le ho shweleng. Seo Lefapha la Ditaba tsa Lehale, mapolesa le masole ba se etsang ha se botho ho hang.” Ho rialo Eddy Marilele Motlatsi wa Modulasetulo wa TAC mane Limpopo.

Ba emetse Ditokelo

Ho na le Diofisi tse nne tsa Kamohelo ya Baphaphathehi mona Afrika Borwa mme tsona di mane Pretoria, Durban, Cape Town le Port Elizabeth. E nngwe ya bohloko e Johannesburg e se e ena le dilemo e kwetswe. Diketeketse tsa bafalli jwale di se di eme ka ntle ho ditsi tsena di leka ho etsa dikopo tsa boemo ba bophaphathehi. Ntle le ditokomane, ho boima ho phela, ho sebetsa le ho fihlela tlhokomelo ya bophelo mona Afrika Borwa. Ho ka nka dilemo hore ya kopo ya bopaphathi ya batho e sebetswe mme a amohelwe. Ho sa le jwalo, baphaphathehi ba nehwa dipheleli tsa Karolo ya 22 tsa Kopo ya Tshireletso tse lokelwang ho ntjhafatswa kgafetsa, hangata dikgweding tse ding le tse ding tse tharo.

Mane Cape Town, ke feela palo e nyenyane haholo ho tswa diketeketeng tse emang moleng moo, e bonwang letsatsi le leng le leng. Ho na le tshallomorao e kgolo ya batho ba emetseng ho etsa dikopo tsa bona tsa boemo ba bophaphathehi. Boemo bona bo mpefatswa hape le ke bahlang ba batlang tjotjo bakeng sa ho kenya batho ka pele moleng.

“Molao o nka ka hore batho ba tla kgona ho kenya dikopo tsa bona matsatsing a 14 ka mora ho fihla Afrika Borwa, empa batho ba bang ba ema moleng kgwedi le halofo kaofela,” ho rialo Braam Hanekom, modulasetulo wa PASSOP, e leng mokgatlo o seng tlasa taolo ya mmuso (NGO) o lebelang mela ya bakopi ba bophaphathehi. “Ha ba lokisetswe letho ke Lefapha la Ditaba tsa Lehae. Ba dula tlasa maemo a mabe haholo, mme ba bang ba kopa dijo ha ba bang ba ya meqomong ya ditshila ho ya batla dijo teng. Hona hohle ho etsahala hobane ba batla ho tlatsa diforomo tsa boemo ba bophaphathehi.”

Hangata ho na le diketeketse tsa bafalli moleng Ofising ya Kamohelo ya Baphaphathehi mane Cape Town. Moleng mona ho na le baimana, bana le maqheku. Ba robala ka thoko ho tsela. Ha ho na balebedi kapa dibaka tsa bodulo. Phihlelo ya metsi a hlwekileng le matlwana ke ntho e nyenyane haholo. Le ha ho na le lenane le ngotsweng la ba emisitsweng (waiting list) le beuweng ke baphaphathehi mane Cape Town le mokgwa oo ka ona batho ba tswang dinaheng tse fapaneng ba tla bonwa ka ona, ba bangata ba tshaba ho lahlehelwa ke sebaka sa bona moleng ha ba ka tloha ba tsamaya. Ba bang bona ba tshaba ho tshwarwa hobane ha ba eso be le ditokomane. Ba bang bona ha ho na moo ba ka yang teng. Ka ho se sireletseha dinthong tse ngata ba qetela ba se na dibaka tse lekaneng tsa matlwana mme ba bangata ba angwa ke mafu, empa ba tshaba ho tloha moleng ho ya batla tlhokomelo ya bongaka. Bao ba nang le mafu a sa feleng, ho kenyelletswa le HIV, ba na le monyetla o monyenyanane wa ho fumana kalafo.

David, monna wa moZimbabwe ya dilemo di 54 ya neng a eme moleng o ile a bolela ba *Equal Treatment* hore yena o ile a rekisa koloi ya hae ha a tloha Harare empa jwale tjelete ya hae e fedile. O batla ho fumana pheleli ya Kopo ya Tshireletso hore a tle a kgone ho sebetsa ka tsela e

EQUAL treatment

Phatlalatso ya 25 / Mmesa
2008

Magazine of the Treatment Action Campaign

Sesotho

molaong mona. O batla ho fumana mosebetsi ka potlako ka ho ya ka moo a ka kgonang mona Afrika Borwa e le hore a tle a kgone ho romela bana tjehelete lapeng. "Jwalo ka ntate, ke lokela ho etsa ho hong ho itseng"

Komiti ya potfolio ya Ditaba tsa Lehae palamenteng e se e nkile mehato ka taba ena mane Cape Town. Jwale ho se ho ena le matlwana le dipompo tsa metsi. Ba ekeditse hape le moifo mme ba itlamba ho bona batho ba ka bang 300 ka letsatsi. Le ha ho entswe boitlamo bona, PASSOP e lekanya hore ke batho ba ka bang 100 feela ba thuswang ka letsatsi.

Hang hoba ba bonwe ba Lefapha la Ditaba tsa Lehae, bakopi ba tshireletso hangata ba fuwa diphemiti tsa dikgwedi tse 3-6 tse lokelwang ho ntjhafatswa. Tsona di ba dumella ho sebetsa le ho phela ka mokgwa o molaong mona Afrika Borwa. Ho fumana boemo ba bophaphathehi ho ka nka dikgwedi tse ngata athe ka nako e nngwe ho ka hanelwa. Dikopong tse ka bang 200,000 tsa bophaphathehi tse entsweng pakeng tsa 2000 le 2006 ke feela bakopi ba 30,200 ba ileng a fumana boemo ba bophaphathehi. Batho ba bangata ba ntse ba emetse sephetho sa dikopo tsa bona. Jwalo ka ha mmuso o eso ele hloko semmuso hore naha ya Zimbabwe ke naha e nang le bothata ba tsa dipolotiki, ho boima le ho feta ho fumana boemo ba bophaphathehi bakeng sa batho ba Zimbabwe ho ena le batho ba dinaha tse ding.

Mehlodi: *Lawyers for Human Rights, Federation of International Human Rights, TAC Consortium for Refugees and Migrants in South Africa (CoRMSA), Aids Law Project, United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) le Human Rights Watch*

Tshitiso ya Kalafo...

Equal Treatment e buile le mosadi wa moZimbabwe mane Johannesburg ya neng a hanelwa ho fumana kalafo ya dilwantshamahloko tsa di-antiretroviral.

Edwick Nyamhungu, ya dilemo di 34 boholo, eo ka tlhaho e leng motho wa Zimbabwe, haesale a dula mona Afrika Borwa dilemo tse 16 tsohle. O ithutile ho bua seZulu hantle haholo. Ka mora ho hlahlojwa mme ho fumanwa hore o na le TB, Edwick o ile a kgetha ho etsa diteko tsa HIV. Ho ile ha fumanwa hore o na le HIV ka Loetse 2007 moo palo ya CD4 ya hae e neng e le 42. Ka mora teko ya hae o ile a romelwa Sepetlele sa Johannesburg General. Moifo wa sepetlele o ile wa mo hanela ka kalfo ka dilwantshamahloko tsa i-arv ka tsela e seng molaong hobane e le moditjhaba hape a se na ditokomane tsa boahi ba naha.

Baahi ba Matjhabeng ba sa kgoneng ho lefa ba na le tokelo ya ho fumana kalafo e felletseng ya taolo ya HIV, tlhokomelo le tshehetso mahala. Ha o hloke ho kopa ditokomane tsa tshireletso kapa bophaphathehi.

EQUAL treatment

Phatlalatso ya 25 / Mmesa
2008

Magazine of the Treatment Action Campaign

Sesotho

Tshitiso ya kalafo ke ha motho e mong ya sebedisang dilwantshamahloko tsa di-arv a emisa ho di nwa. Hona e ka nna ba ho bakwa ke hore motho o kgetha ho emisa ka kalafo kapa o etsa hona tlasa mabaka a seng taolong ya hae, jwalo ka ho kwallwa Setsing sa ho Kwalla Bafalli. Bafalli ba bang ba tlang Afrika Borwa ba fihla ba s eba emisitse ho nka kalafo tsa bona hobane phepele ya dilwantshamahloko tsa di-arv e fedile dinahengvtsa habo bona. Bafalli ba bang ba hanelwa ka kalafo le ditheong tsa mmuso.

Ho latela kalafo ka dilwantshamahloko tsa di-arv ke ntho ya bohlokwa haholo. Hang ho ba o qale ka kalafo ha wa tshwanela ho emisa. O lokela hape le ho leka ho nwa meriana ena ka nako e tshwanang letsatsi le leng le le leng jwalo ka ha o boletswe.

Tshitiso ya kalafo e ka ba le sephetho se sebe haholo bophelong. Motho a ka hlaha kotsi ya ho kenwa ke HIV e lwantshanang le di-ARV. Kganyetso eo e etsahala ha vaerase e fetoha ha e ikatisa e le hore ARRV e le nngwe kapa tse ngata di se hlole di kgona ho sebetsa kgahlanong le yona.

Ho fihlella Ditshebeletso tsa Bophelo

Baphaphathehi, ba batlang tshireletso kapa bafalli ba se nang ditokomane tsa semolao ba ka kgona ho fumana ditshebeletso tsa bophelo tsa tshohanyetso ho tswa ditshebeletson tsa bophelo tsa mmuso tsa mona Afrika Borwa.

Molao wa Motheo wa Afrika Borwa o tiisetse motho e mong le e mong tokelo ya ho fumana tlhokomelo ya bophelo. Jwalo ka motho ya batlang tshireletso, mophaphathehi kapa mofalli ya se nang ditokomane tsa molao o ke ke wa hanelwa ka kalafo ya bongaka ya tshohanyetso kapa ditshebeletso tsa motheo tsa bophelo.

Bafalli ba bangata ba tobana le kgethollo kapa ho hanelwa ho hang ka ditshebeletso tsa bophelo. Hona ke tlolo ya molao mona Afrika Borwa. Ha o se na tjehele ya ho lefela ditshebeletso tsa bongaka tsa poraefete o na le tokelo ya ho fumana tlhokomelo ya bophel ya mahala ditheong tsa mmuso.

Federishene ya Matjhaba ya Ditokelo tsa Botho e tlalehile taba e mpe haholo moo moimana wa Somalia a ileng a hanelwa ka tlhokomelo hobane ho thwe ho behahoo, ha ho sa bake mathata a letho, ha ho nkuwe e le hwa tshohanyetso. Sepetlele hape se ne se lebelletse hore a lefe tjehele e nngwe ka hodimo e lefiswang batho ba tswang dinaheng tsa matjhaba, eo jwalo ka mophaphathehi, a s alokelang ho e lefa. Ka baka leo, o ile a qetella a behahile seterateng ka ntle ho sepetlele.

Mona Afrika borwa o na le tokelo ya ho ya behela ngwana sepetlele kapa tlilining ya mmuso ntle le ho lefa letho. E ya tlilining e haufi le wena ya kalafo ya pele o behela, ditshebeletsong tsa HIV/AIDS ho kenyelletswa le ditekong tsa boithaopo le dikeletso ka HIV.

Lefapha la Naha la Bophelo le phatlaladitse hore batho ba tswang dinaheng tsa matjhaba ba nang le HIV, ho sa natswe boemo ba bona ba semolao, le moo ho tshwanetseng ka ho ya ka bongaka, ba na le tokelo ya ho fumana meriana ya dilwantshamahloko tsa di-antiretroviral mahala, bakeng sa kalafo le bakengs aho thibela ho fetiswa ha HIV ho tswa ho mme ho ya leseeng.

Mosadi o eme ifising ya ngaka mane Lindela.

Ho qeta Kgethollo Baahing ba habo Rona

Bafalli ba tswang Zimbabwe le dinaheng tse ding tsa Afrika ba tobane le tshotlo le kgethollo ho tswa baahing ba mona Afrika Borwa. Makeisheneng a mang dihlopha tsa maqulwana di sotla bafalli bana, ba tjhesa matlo a bona mme ba bake merusu. Ka ho tshaba ho bolawa ke maqulwana ana, ke bafalli ba ka bang 400 ba ne ba balehetse sekolong se haufi le seteishene sa mapolesa se Pretoria ka nako eo ho neng ho hlaliswa phatlalatso ena ya Equal Treatment.

HA RE EMISENG KA LEHLOYO HO MATSWANTLE!

Setho sa TAC e leng Faniswa Filani o bua ka ho lwanela ditokelo tsa bafalli ba leng hara baahi ba habo.

Ka la 23 Hlakola 2008, nna, mosadi wa moXhosa, ke ile ka ya theminaseng ya mane Nyanga ho ya tshwara tekesi e tlohang Nyanga e ya Cape Town. Ka lehlohonolo ka fumana bese ya *sprinter* e nang le ditulo tse 23. Ka beseng ena ho ne ho ena le banna ba babedi ba Zimbabwe ba neng ba dutse ka pele ho nna. Hape ho ne ho ena le mosadi e mong ya neng a dutse haufi le nna. Ha ke tsebe hore hona hohle ho qadile jwang, empa ho ile ha ba le kgohlano pakeng tsa banna bana ba babedi le mosadi enwa. O ne a ntse a ba omanya. Bese e ne e tletse maAfrika Borwa. Hang ho ba ba utlwe hore ho na le kgohlano ha ba ka ba batla ho tseba hore ke mang ya phoso. Ba qala ho omanya banna bao ba Zimbabwe. Ke ile ka ba bolella hore ba se ke ba nka lehlakore. Ba lokela ho mamela mahlakore ka bobedi pele ba ka omanya batho. Ho tloha moo, mohlomong ba ka kgona ho rarolla bothata. Ke ile ka ba bolella hore motho e mong le e mong o na le tokelo ya ho bua, ha ba tshwanela ho kgetholla batho ba bang. Ke ile ka re re lokela ho tshwara bafalli jwalo ka bana beso. E ka nna ba nengneng, batho bao ba kile ba re thusa ka ho hong ho itseng le bona. Ba bang ba rona re na le mesebetsi bakeng sa bona.

Mohlomong ka letsatsi le leng bara kapa baradi ba rona ba tla ya Zimbabwe. Ho tla ba jwang ha ba ka kopana le boemo bo jwalo ka bona, na bona ba tla etsa jwang? Nahanang ka hoo.

Banna bao ba Zimbabwe ba ile ba theoha beseng pele re fihla Cape Town. Batho bohle ba ne ba halefile ka seo ke se buileng. Ba ne ba batla ho nkotla mme ba re mohlomong ke sebeletsa banna bane kapa ke nyetswe ke e mong wa bona. Ke ne ke apere *T-shirt* eo ke neng ke e fumane mohantong moo re neng re lwanela ditokelo tsa bafalli. Ke ile ka ema ka beseng mme ka re bohle ba shebe *T-shirt* ya ka pele ba ka hlasela. Nahana feela batho bohle ka beseng ba mpaketse lerata. Ke ile ka ba bolella hore ba etse eng kapa eng eo ba e batlang, mme nna nke ke ka fetola

EQUAL treatment

Phatlalatso ya 25 / Mmesa
2008

Magazine of the Treatment Action Campaign

Sesotho

maikutlo a ka. Ke ne ke lwanela ditokelo tsa botho mme ke tla nne ke eme ka maoto bakeng sa tsona.

Re ile ra fihla Cape Town. Ra theoha beseng mme ka bona hore ba batla ho ntsha kotsi. Ba ntjheba hampe. Ka ba bolella hore ha ba batla ho mpolaya ba ka etsa jwalo, ha ho letho leo ke le tshabang. Ka ba bolella hore ba shebe hape ho ngotsweng ho T-shirt ya ka. Lepetjo le ne le re: "***Stop police brutality & xenophobia. Protest against the attack on immigrants***".

Qetellong ba re "Tjhe, tjhe, re ke ke ra o etsa letho. Mohlomong hoo ho tla re kenya mathateng". Ya ba e mong le e mong o inkela tsela ya hae e fapaneng mme ba tsamaya.